

LEREN VAN SCHEIDINGEN

Ervaringen van inwoners van Oosterhout die te maken hebben (gehad) met een (complexe) scheiding

GGD West-Brabant

Juli 2022

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
Aanleiding	5
Doel van het onderzoek	5
Methode	5
Werving	5
Semi-gestructureerde interviews	5
Analyse	6
Bevindingen	6
Beschrijving lokale context	6
Beschrijving deelnemers	7
Visualisatie scheidingsproces	7
Relatiefase	8
Met welke problemen kampt men?	8
Welke professionals zijn in beeld in deze fase?	8
Hulpvragen tijdens de relatiefase	8
De breuk	9
Aanleiding	9
Informereren van kinderen, naasten en instanties over de breuk	9
Kenmerken van de fase rond de breuk	9
Praktische vragen	9
Behoeftte aan een checklist voor de scheiding en informatiepunt	10
Fase scheiden en procederen	10
Woonruimte	10
Convenant: ouderschapsplan, afspraken over alimentatie, financiële afwikkeling	10
Kenmerken fase	11
Psychosociale ondersteuning	11
Psychosociale ondersteuning kinderen	11
Behoeftte aan informatie en ondersteuning bij het begeleiden van de kinderen bij de scheiding	12
Fase na de scheiding	12
Herziening scheidingsconvenant	12
Onderlinge samenwerking en communicatie	12
Omgaan met 'dat wat er aan de andere kant gebeurt'	13
Nieuwe relatie(s)	13
Kenmerken periode na de scheiding	13
Zoektocht naar de juiste psychosociale hulp en ondersteuning	14
Zorgen om kinderen	14
Behoeftte aan onafhankelijk advies met betrekking tot het welzijn van de kinderen	14
Behoeftte aan iemand die in gesprek gaat met het kind, ook als ze daar zelf geen behoefte aan hebben	14

Bevindingen die in meerdere fasen van toepassing zijn	15
Sociale steun	15
Behoeftte aan lotgenoten contact	15
Zorg- en hulpverlening	15
Invloed scheiding: stress, slaap, bewegen etc.	16
Toekomstvragen	16
Invloed van de scheiding op het kind	16
Conclusies en aanbevelingen	17
Slotwoord	18
Bijlage 1 Toestemmingsformulier	19
Meedoen aan een onderzoek naar knelpunten en behoeften bij scheiden?	19
Formulier voor toestemming:	21
Onderzoek naar knelpunten en behoeften van ouders en kinderen bij scheiden in Oosterhout	21
Bijlage 2 Topiclijst	22
Topiclijst: Knelpunten en behoeften van inwoners bij (het voorkomen van) complexe echtscheidingen in Oosterhout	22
Gespreksleidraad	22
Vragenlijst	23
Bijlage 3 Landelijke en regionale informatie en voorbeelden	25

Samenvatting

Met dit onderzoek worden knelpunten en behoeften van inwoners met thuiswonende kinderen die te maken hebben (gehad) met (complexe) scheidingsproblematiek in beeld gebracht. Via het maatschappelijk werk van Surplus zijn deelnemers geworven voor het onderzoek. Middels semigestructureerde interviews zijn onder andere gebeurtenissen, hulpvragen, betrokken professionals en naasten vóór, tijdens en na de scheiding in kaart gebracht.

In het scheidingsproces onderscheiden we verschillende fasen: de relatiefase, de breuk, de fase van het scheiden en procederen en de fase na de scheiding. Per fase worden kenmerken, thema's, hulpvragen en betrokken professionals in beeld gebracht.

De relatiefase kenmerkt zich door het inschakelen van hulp met betrekking tot het in stand houden en verbeteren van de relatie, vragen met betrekking tot het scheiden zelf en twijfels. Het gaat daarbij zowel om praktische vragen als de impact die de scheiding op het kind heeft en de relatie met het kind. Meerdere mensen zoeken steun bij professionals maar vinden hier niet altijd een klankbord.

Kenmerkend aan de breuk zijn rouw, gevoelens van machteloosheid en zorgen over de toekomst op meerdere levensdomeinen. Praktische regelzaken komen eerst en men ervaart weinig ruimte om aandacht te besteden aan de eigen emotionele toestand en die van de kinderen. Men heeft in deze fase behoefte aan een checklist voor alles wat bij een scheiding geregeld moet worden en een laagdrempelig contactpunt waar men met vragen terecht kan.

In de fase van scheiden en procederen focust men op het regelen van woonruimte en het opstellen van het convenant. Deze fase is stressvol en meerdere respondenten hebben het gevoel in deze fase alleen te staan. Men ervaart deze periode als periode van overleven. Het merendeel van de respondenten krijgt in deze fase psychosociale ondersteuning. Niet alle respondenten hebben in deze fase goed zicht op hoe het met het kind gaat. Veel respondenten vragen zich af wie er toezicht houdt op het welbevinden van kinderen tijdens een scheiding.

4

Ook in de fase na de scheiding spelen er op meerdere terreinen op verschillende momenten zaken die te maken hebben met de scheiding. Zo wordt er gesproken over herzieningen van verschillende afspraken in het scheidingsconvenant wanneer de situatie van één van beiden ex-partners wijzigt, problemen in onderlinge samenwerking en communicatie waarvan het nemen van gezamenlijke beslissingen met betrekking tot het kind een frequent genoemd punt van twist is. Het merendeel van de respondenten worstelt daarnaast met verschillende aspecten van het huishouden van de ex-partner en omgaan met nieuwe relatie(s) van de ex-partners. Meermaals maakt men zich in deze fase zorgen om hun kinderen. Men heeft dan ook behoefte aan een onafhankelijk advies over het welzijn van hun kinderen.

In meerdere fasen van de scheiding komt het belang van steun van het sociaal netwerk naar voren en behoefte aan contact met lotgenoten. Daarnaast geven respondenten in meerdere fasen aan dat zij moeten zoeken naar de juiste hulp, ondersteuning en informatie voor hun hulpvragen. Meerdere respondenten ervaren daarnaast drempels om überhaupt hulp in te schakelen.

Inleiding

Aanleiding

De gemeente Oosterhout werkt aan het ontwikkelen van een aanpak die zich richt op (echt)scheidingen. Meerdere organisaties in Oosterhout bieden ondersteuning bij (vragen over) scheidingen. De samenwerking en afstemming tussen deze partijen kan echter beter. Ook liggen er kansen in het samenbrengen van kennis en expertise. Op vraagstukken rondom uitvoeringstaken, opschaling, verwijstaanbod en de preventie van complexe scheidingsproblematiek werken verschillende partijen op lokaal en regionaal niveau met elkaar samen in deelprojecten.

Echtscheidingsproblematiek, al dan niet complex, is ook als vraagstuk naar voren gekomen vanuit de Denktank van Animo. Animo heeft daarom in aanvulling op de deelprojecten die reeds in gang worden gezet de behoeften van de doelgroep in kaart laten brengen. De rol en positie van de bij de scheiding betrokken kinderen is hierin op verzoek van Animo meegenomen.

Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is het in beeld brengen van knelpunten en behoeften van inwoners met thuiswonende kinderen die te maken hebben (gehad) met (complexe) scheidingsproblematiek. Ervaringen worden middels interviews opgehaald. Onderwerpen zijn o.a. ervaringen met het huidige hulp- en ondersteuningsaanbod voor ouders en hun kinderen, behoeften en/of hulpvragen die er leven bij ouders en kinderen en op welke wijze de ouders zelf en/of met hulp van naasten of professionals kan inspelen op eigen behoeften of hulpvragen en die van hun kinderen.

De uitkomsten van het onderzoek dienen als input voor de ontwikkeldag die door Animo rond het thema scheidingen georganiseerd wordt. Tijdens de dag worden ervaringen en behoeften die in het onderzoek zijn opgehaald met de binnen Animo samenwerkende organisaties gedeeld. De partijen bekijken in gezamenlijkheid op welke wijze zij de doelgroep beter kunnen ondersteunen in hun behoefte.

5

Methode

Werving

De werving heeft plaatsgevonden via het maatschappelijk werk van Surplus. De doelgroep die is benaderd voor deelname aan de interviews betrof cliënten van Surplus, woonachtig in Oosterhout, die te maken hebben (gehad) met een (complexe) scheiding. Op het moment van de scheiding hadden zij thuiswonende kinderen. Er zijn geen criteria vastgesteld om de complexiteit van de scheiding vast te stellen.

Cliënten die aan bovenstaande criteria voldeden zijn rechtstreeks door Surplus gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. Cliënten die aangaven interesse te hebben om mee te doen hebben via de mail meer informatie gekregen over het onderzoek. Zij konden zich vervolgens rechtstreeks aanmelden bij Animo en/of de onderzoeker. Voorafgaand aan het interview kregen deelnemers nog een uitgebreide toelichting en werden zij in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen, waarna zij het toestemmingsformulier konden tekenen (bijlage 1).

Semi-gestructureerde interviews

In het onderzoek is gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews. Aan de hand van een tijdlijn zijn vóór, tijdens en na de scheiding de verschillende gebeurtenissen, hulpvragen en de betrokkenheid van professionals en het netwerk in kaart gebracht. Er is gebruik gemaakt van themakaartjes ten behoeve van de uitvraag van verschillende topics.

Praktisch (kwaliteit van leven/dagelijks functioneren)	Mentale gezondheid / meedoen	Relationeel	Lichamelijke gezondheid	Opvoeden / zorg kinderen
Geld/alimentatie	Geestelijke gezondheid	Onderlinge communicatie	Slapen	Ouderschapsplan
Wonen/huisvesting	Sociaal contact/ steun	Samenwerking als ouders	Alcohol, drugs, verslaving	Stiefouderschap
Rechtbank / juridische vragen	Emotionele ondersteuning	Omgangsregeling	Voeding en beweging	Opvoeding
Werk	Omgaan met verandering			(psychosociale) zorg kinderen
Rechten en plichten				School/studie kinderen
Belastingen/toeslagen				

Aan het einde van het interview werd de deelnemer gevraagd te reflecteren op de tijdlijn en verbeterpunten of tips aan te geven voor professionals en/of anderen die zich in een vergelijkbare situatie bevinden. De topiclijst is te vinden in bijlage 2 en is opgesteld in overleg met Animo.

Van elk interview is een visuele samenvatting gemaakt. Dit omvatte een figuur met daarin de tijdlijn op hoofdlijnen en de belangrijkste knelpunten en behoeften. Deelnemers zijn in de gelegenheid gesteld om correcties en/of aanvullingen door te geven. Alle deelnemers hebben een cadeaubon ontvangen als dank voor hun deelname.

Analyse

Van elk interview is een uitgebreid interview verslag gemaakt (niet verbatim). Deze verslagen zijn gecodeerd door één onderzoeker, in thema's verwerkt en beschreven.

6

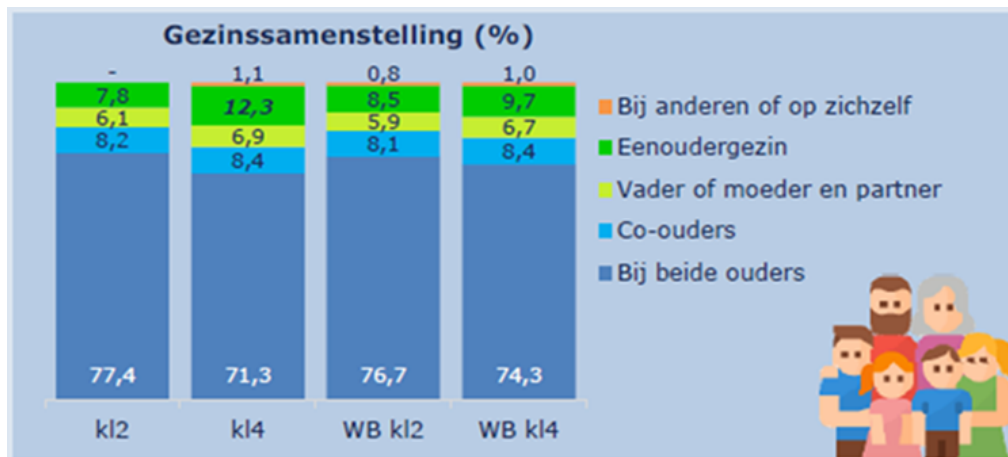
Daarnaast zijn de tijdlijnen door de onderzoeker naast elkaar gelegd om te kijken welke kenmerken elke fase kent en of de verschillende casussen zich op een bepaalde manier van elkaar onderscheiden.

Bevindingen

Beschrijving lokale context

Uit de volwassenenmonitor van de GGD WB blijkt dat 10% van de volwassenen in Oosterhout gescheiden is. Zeven procent van de volwassenen in Oosterhout heeft als huishoudsamenstelling 'eenoudergezin'. Volgens het CBS gaat het in de gemeente Oosterhout om 11,4 van echt scheidende mannen per 1000 gehuwde mannen en om 11,8 van echt scheidende vrouwen per 1000 gehuwde vrouwen.

Uit de jeugdmonitor van 2019 blijkt dat in de 2e klas van het voortgezet onderwijs 22,2 % van de leerlingen een scheiding van zijn/haar ouders heeft meegemaakt. Dit geldt voor 27,4% in de 4e klas van het voortgezet onderwijs. In de onderstaande figuur wordt de gezinssamenstelling getoond voor leerlingen in klas 2 en klas 4 van het voortgezet onderwijs.

Figuur 1: Gezinssamenstelling 2e en 4e klas VO - Jeugdmonitor 2017

Van de 0-11 jarigen in Oosterhout (jeugdmonitor 2017) woont 6% in een eenoudergezin, 2% bij vader/ moeder met vriend(in) en 3% deels bij vader deels bij moeder. In de 2e en 4e klas VO (jeugdmonitor 2019) woont 10% in eenoudergezin, 7% in een nieuw samengesteld gezin en 8% deels bij vader deels bij moeder.

Beschrijving deelnemers

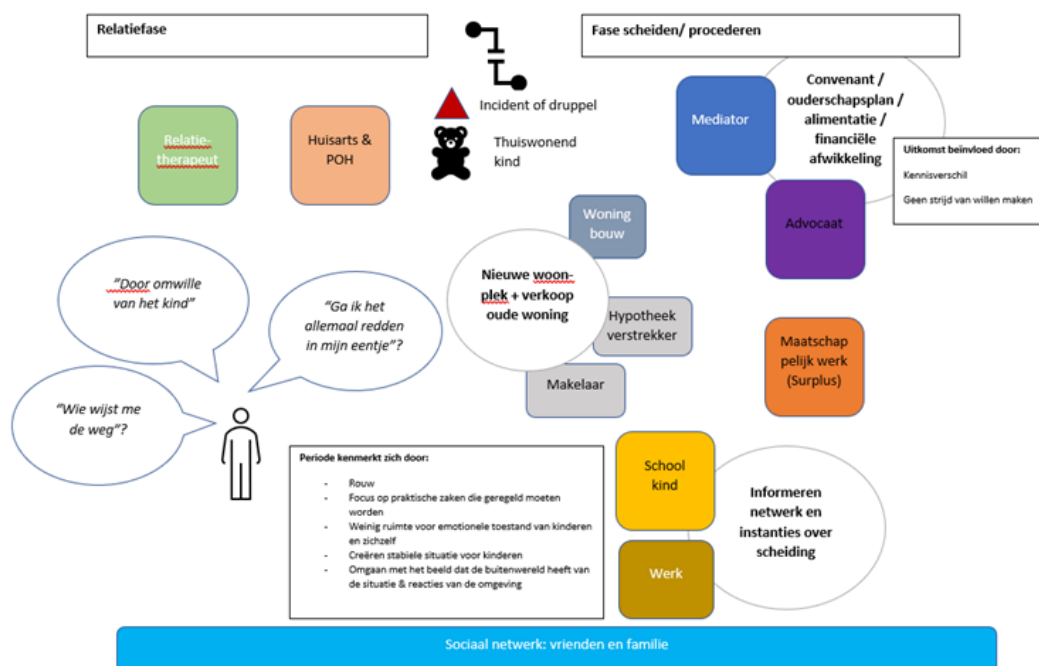
Er hebben in totaal 7 mensen deelgenomen aan het onderzoek. Allen zijn cliënten van het maatschappelijk werk van Surplus. Er hebben in verhouding meer vrouwen dan mannen deelgenomen aan het onderzoek. Bij het merendeel van de deelnemers was de scheiding reeds geformaliseerd (van recentelijk tot een aantal jaar geleden). Alle deelnemers hadden ten tijde van de scheiding minderjarige thuiswonende kinderen.

Visualisatie scheidingsproces

We starten met een, op de interviews gebaseerde, visualisatie van het scheidingsproces, onderverdeeld in verschillende fases. We maken daarin onderscheid tussen de relatiefase, de breuk, de fase van scheiden en procederen en de fase na de scheiding. In de visualisatie zien we de meest voorkomende betrokken hulpverleners, instanties en het netwerk terug.

7

Daarna zoomen we per fase in op de belangrijkste thema's die tijdens deze fase speelden, en sluiten we af met thema's die in elke fase van toepassing zijn en de impact van de scheiding op het kind.

Figuur 2: Visualisatie relatiefase, breuk, scheiden en procederen

Relatiefase

Met welke problemen kampt men?

Life events zoals de geboorte van een kind, een overlijden in de familie worden in sommige gevallen genoemd als katalysator van problemen in de relatie.

Relatieproblemen hebben betrekking op het ervaren van onvoldoende praktische en emotionele steun, het ervaren van ongelijke taakverdeling met betrekking tot de opvoeding van de kinderen, een onveilige thuissituatie veroorzaakt door (meerdere) bedreigende incidenten en communicatieproblemen. In een enkel geval speelt een taalbarrière een rol bij de communicatieproblemen.

Ook speelt psychiatrische problematiek van een van de partners een rol in problemen binnen het gezin en/of de relatie. Daarnaast geven meerdere respondenten aan te maken te hebben met een verbaal sterke en/of dominante partner waardoor zij aan het kortste eind trekken. Deze personen geven aan vaak alles gedaan te hebben om de lieve vrede te bewaren.

Enkele respondenten noemen daarnaast het onderscheid tussen de situatie thuis en het beeld dat de buitenwereld van het gezin heeft. Zij geven aan dat hun ex-partner naar buiten toe een heel ander beeld wist te schetsen waardoor naast en zorgprofessionals geen goed beeld kregen van de situatie thuis.

Welke professionals zijn in beeld in deze fase?

Bij meerdere deelnemers is de huisarts of praktijkondersteuner op de hoogte van problemen in de thuissituatie. In gevallen waarbij er sprake is van huiselijk geweld is de politie vaak betrokken geweest en Veilig Thuis. Enkele deelnemers geven aan een relatietherapeut te hebben ingeschakeld. Niet altijd waren beiden partners bereid de stap richting een relatietherapeut te maken. In een enkel geval kon men pas terecht toen de breuk al een feit was.

8

Hulpvragen tijdens de relatiefase

Meerdere respondenten geven aan in deze fase hulp van een professional te hebben gezocht bij het in stand houden van de relatie.

Voordat de breuk een feit is lopen meerdere geïnterviewden met vragen rond. Deze vragen hebben betrekking op het scheiden zelf (hoe doe je dat) en wat betekent dat voor mijn kind (op het gebied van wonen, financiën, contact met kind) en wie kan hier hulp en/of ondersteuning bij bieden? Het merendeel van de respondenten weet niet zo goed waar ze met deze vragen terecht kunnen. Meerdere respondenten hebben hun vragen en twijfels over het al dan niet in gang zetten van een scheiding bij de huisarts of praktijkondersteuner aangekaart. Een enkeling geeft aan dat hier niet altijd adequaat op is gereageerd middels ondersteuning en/of verwijzing waardoor men het gevoel heeft nergens terecht te kunnen.

Voor de respondenten die zelf de scheiding in gang hebben gezet kenmerkt de fase voordat de knoop is doorgemaakt zich met twijfels en onzekerheid. De onzekerheid heeft met name betrekking op de vraag of men zich alleen zal kunnen redden en of het praktisch en financieel haalbaar is. Daarnaast speelt het welzijn van de kinderen voor meerdere respondenten een belangrijke rol in hun afweging. Omwille van de kinderen blijven meerdere respondenten volgens henzelf langer in deze fase hangen dan dat zij achteraf gezien hadden gewild.

De breuk

Aanleiding

Een specifiek voorval of incident is in meerdere gevallen aanleiding om de scheiding in gang te zetten. In enkele gevallen is (hernieuwd) huiselijk geweld de druppel die de emmer doet overlopen. Daarnaast noemt een enkeling de nieuwe relatie van de partner als directe aanleiding voor de breuk. In de gevallen dat de scheiding door de ex-partner wordt geïnitieerd is men erdoor overvallen.

Informereren van kinderen, naasten en instanties over de breuk

Meerdere respondenten hebben nagedacht over de wijze waarop ze hun kinderen vertellen dat hun ouders gaan scheiden. Wat vertel je precies, hoe vertel je het, en wanneer. Een enkeling heeft informatie op internet opgezocht over hoe dit het beste te doen. In sommige gevallen waren de kinderen nog te klein om het hen goed te kunnen uitleggen. De respondenten hebben daarnaast de school van de kinderen over de scheiding geïnformeerd. Ook worden in meerdere gevallen werkgevers op de hoogte gesteld van de situatie. Dit wordt niet alleen gedaan vanwege de psychosociale gevolgen van de breuk, maar ook vanwege een andere verdeling en indeling van zorgtaken die consequenties hebben voor beschikbare werkdagen en -uren. De huisarts wordt in veel gevallen ook op de hoogte gesteld.

Kenmerken van de fase rond de breuk

De fase van de breuk kenmerkt zich voornamelijk door rouw, gevoelens van machteloosheid, onzekerheid en zorgen over de toekomst op het gebied van wat er met de kinderen gebeurt, wonen en financiën. Voor deelnemers die te maken hebben met geweld in de thuissituatie is er tevens sprake van een gevoel van onveiligheid. Men focust in deze fase op praktische zaken die voor de scheiding geregeld moeten worden. Hierdoor ervaart het merendeel van de respondenten weinig ruimte om aandacht te besteden aan de emotionele toestand van de kinderen en zichzelf. Meerdere respondenten geven wel aan dat het creëren van een veilige en stabiele situatie voor de kinderen in deze fase een van hun prioriteiten was. Een aantal respondenten had in deze fase moeite met het omgaan met het beeld dat de buitenwereld heeft van de situatie en de reacties van de omgeving op de scheiding.

9

Praktische vragen

In deze eerste fase, kort op de breuk, heeft men veel vragen, met name op het gebied van zaken die voor de scheiding geregeld moeten worden. Hieronder volgt een opsomming van praktische vragen die respondenten hebben:

- Toeslagen: zorgtoeslag, huurtoeslag, kinderopvangtoeslag. Waar heb je recht op, en wat moet je wijzigen/ aanpassen?
- Verzekeringen: wat gebeurt er met verschillende verzekeringen zoals een levensverzekering.
- Inschrijving gemeente (welk adres voor kinderen)
- Woonruimte: wel/ niet in het huis kunnen blijven wonen en/of het vinden van een nieuwe woonruimte. Hoe zet je een woning in de verkoop, wat komt daar bij kijken en hoe regel je een verhuizing?

Meerdere respondenten maken gebruik van hun netwerk voor praktische steun en informatie. Zij gaan te raden bij hun sociale contacten die reeds een scheiding hebben meegemaakt. Zij maken dankbaar gebruik van hun ervaring en tips. Ook krijgen zij hulp van familie of kennissen bij het uitzoeken van verzekeringen en andere administratieve en/of praktische zaken.

Ook internet wordt door veel respondenten afgezocht naar informatie over alles wat bij een scheiding komt kijken. Een enkeling geeft aan, mede als gevolg van de scheiding en de jaren ervoor, een beperkt sociaal netwerk te hebben en maakt gebruik van het maatschappelijk werk om hen hierbij te ondersteunen.

Behoeftte aan een checklist voor de scheiding en informatiepunt

Het merendeel van de geïnterviewden geeft aan behoeften te hebben aan een overzicht of checklist van alles wat bij een scheiding geregeld moet worden. Daarnaast willen ze weten waar ze terecht kunnen voor hulp als ze er zelf niet uitkomen. Meerdere mensen noemen daarnaast de behoefte aan een laagdrempelig contact waar ze met vragen terecht kunnen.

Fase scheiden en procederen

Woonruimte

Respondenten die niet in hun woning konden blijven wonen moesten op zoek naar een nieuw onderkomen voor zichzelf en hun kinderen. Dit liep in het merendeel van de gevallen niet gemakkelijk. Belemmeringen bij het vinden van een nieuw woonruimte waren onder andere er niet in slagen de gezamenlijke woning te verkopen, te weinig 'inschrijftijd' bij de woningbouwvereniging of het niet verkrijgen van een urgentieverklaring, onvoldoende middelen voor de aankoop van een nieuwe woning. Een aantal respondenten geeft aan financieel gesteund te zijn door familie om toch een nieuwe woning te kunnen financieren. Door problemen bij het vinden van een nieuwe ruimte hebben sommige ex-partners nog langere tijd bij elkaar in huis door moeten brengen wat volgens een enkeling erg verwarrend was voor de kinderen.

Convenant: ouderschapsplan, afspraken over alimentatie, financiële afwikkeling

Een groot deel van de respondenten heeft een mediator ingeschakeld om de scheiding te formaliseren. De keuze voor een mediator wordt in meerdere gevallen gemaakt omwille van de kinderen (minder strijd dan wanneer beiden een eigen advocaat in de hand nemen) én vanwege de snelheid waarmee de scheiding kan worden gerealiseerd. Ook wordt het kostenaspect door een enkeling genoemd.

Achteraf bezien noemt een aantal respondenten dat het hen aan kennis ontbrak om het scheidingsconvenant goed te kunnen beoordelen. Men noemt dat niet alles door de mediator helder is uitgelegd en/of dat zij destijds moeite hadden om de informatie goed op te kunnen nemen en uit te zoeken. Zij geven aan dat zij tegen zaken aanlopen die niet duidelijk in het convenant zijn opgenomen. In sommige gevallen moeten ieder jaar afspraken herzien worden (bijvoorbeeld verdeling van zorg over de week en in de vakanties). Ook is er in meerdere gevallen geen rekening gehouden met ouder wordende kinderen, waar ook een ander kostenplaatje bij hoort. Uitgaven voor de kinderen kunnen op den duur aanzienlijk hoger gaan liggen en dit levert in meerdere gevallen discussies op over hoe met deze kosten om te gaan en hoe deze kosten te verdelen.

10

De 'wenselijke uitkomst' wordt door een aantal respondenten beïnvloed door een groot verschil in kennis tussen henzelf en hun ex-partner. Denk hierbij over kennis van wet- en regelgeving en mogelijkheden met betrekking tot het scheidingsconvenant. Ook spelen schuldgevoelens ten opzichte van de ex-partner en 'er vooral geen strijd van willen maken' in sommige gevallen een rol bij het akkoord gaan met bepaalde afspraken. Een paar deelnemers noemen achteraf dat zij financieel achtergesteld zijn.

Het traject bij de mediator verliep voor het merendeel vrij soepel, hierbij was de scheiding binnen een half jaar een feit. Een aantal mensen heeft wel moeite om tot afspraken te komen én als ze er zijn wordt meermaals genoemd dat ze te weinig concreet zijn of praktisch niet uitvoerbaar.

Punten van onderlinge strijd volgen pas in de naleving van het convenant. Enkele respondenten vonden dat het traject bij de mediator erg zakelijk was en te weinig ruimte bood voor de emotionele aspecten van de scheiding.

Bij respondenten die een advocaat in de hand genomen hebben voor de scheiding werden in deze fase meer punten van conflict benoemd.

Tips van respondenten bij het opstellen van scheidingsconvenant

- Afspraken rondom scheiding zo veel mogelijk concretiseren.
- Op financieel gebied rekening houden met veranderende leeftijd van kinderen. Laat je hierover goed informeren.
- Goed voor jezelf opkomen, anders loop je er later tegenaan.

Kenmerken fase

Deze fase is voor de respondenten stressvol. Een aantal respondenten heeft het gevoel er alleen voor te staan. Een enkeling voelt zich door instanties in de steek gelaten, bijvoorbeeld door het niet verkrijgen van hulp of ondersteuning bij het zoeken van een woonruimte of hulp bij communicatie met de ex-partner. Deze fase duurt in sommige gevallen te lang. Er doen zich steeds nieuwe voorvallen voor tussen beiden partijen. Respondenten benoemen de impact hiervan op de kinderen.

“Ook in al je vrije tijd ben je met je situatie bezig. Daarom heb je geen rust en komen andere dingen ook op het tweede plan. Zo wordt het huishouden een hele opgave”

Men is bezig met de afwikkeling van de scheiding en probeert tegelijkertijd een nieuw leven op te bouwen. Een van de geïnterviewden geeft hierover aan: *“Periode van overleven, ballen hoog houden. Gedachten blijven gaan, ook als je in bed ligt”*. Een fase van overleven wordt het genoemd.

Psychosociale ondersteuning

Het merendeel van de respondenten geeft aan in deze fase psychische ondersteuning te hebben gekregen bij de scheiding. In enkele gevallen was er reeds een hulpverlener (POH of psycholoog) in beeld, in andere gevallen heeft men naar aanleiding van de scheiding hulp gezocht. Daarbij was de huisarts veelal het eerste aanspreekpunt waarna de POH ingezet werd of een verwijzing naar een psycholoog plaatsvond. Hulp die ingezet werd was gericht op traumatische gebeurtenissen voorafgaand aan de scheiding, het omgaan met veranderingen en het verwerken van de scheiding.

11

Psychosociale ondersteuning kinderen

Een deel van de respondenten kan achteraf aangeven hoe het in deze fase met hun kinderen ging. Een enkele respondent geeft aan dat het lastig was om daar goed zicht op te hebben in deze fase vanwege de eigen emoties.

Het valt de ouders op dat de kinderen de ouder niet willen belasten met hun eigen gevoelens of problemen. Bij een deel van de kinderen worden door de ouders geen problemen gesignaleerd al valt op dat de respondenten dit niet met zekerheid kunnen zeggen.

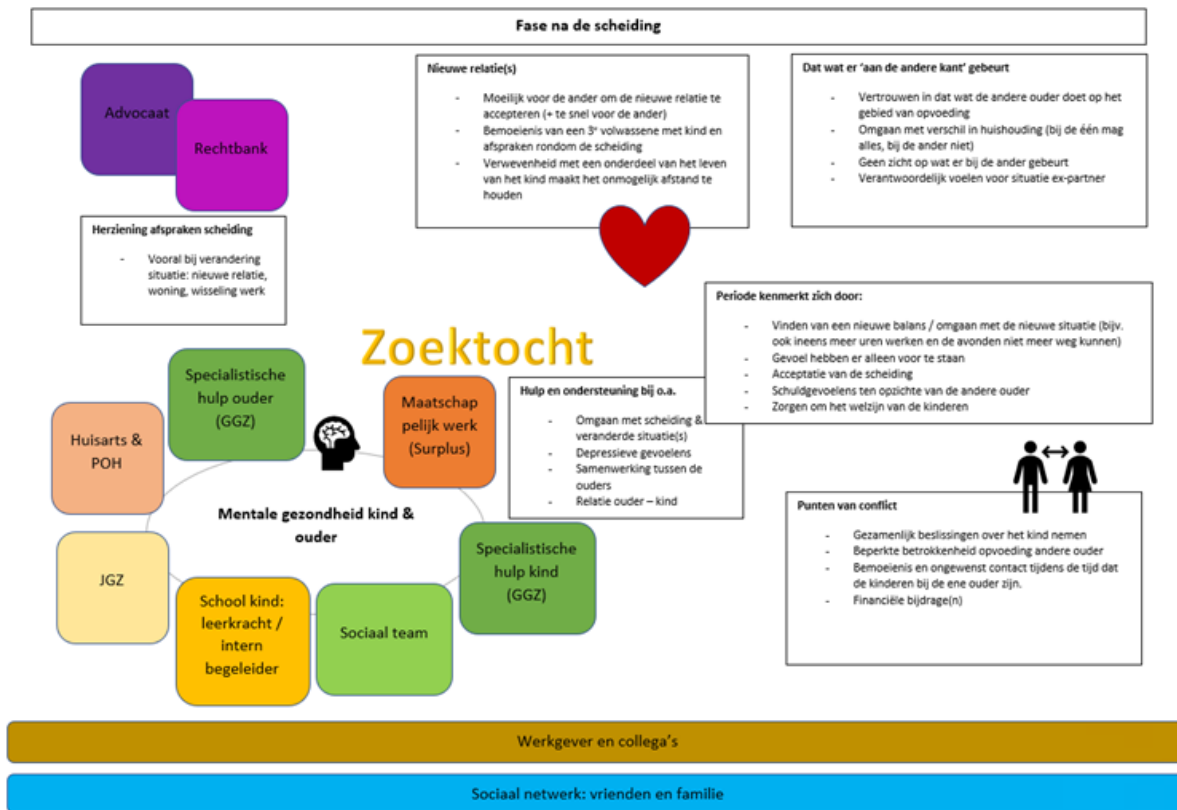
Verdriet over en acceptatie van de scheiding worden genoemd als punten waar kinderen mee worstelen, evenals het omgaan met reacties van de omgeving. Een enkeling kampt met een traumatische ervaring. Een aantal ouders geeft aan via de huisarts hulp te hebben gezocht voor hun kinderen. In sommige gevallen waren deze kinderen al voor de scheiding bekend met psychosociale problemen. Daarnaast wint een aantal mensen informatie in bij professionals over de begeleiding van hun kinderen tijdens de scheiding en de veranderingen die daarmee gepaard gaan. Soms ontvangen ze daarvoor tijdelijk ondersteuning.

Veel respondenten vragen zich naar aanleiding van dit topic af, wie er toezicht houdt op het welbevinden van de kinderen tijdens een scheiding. Zeker wanneer deze te lang duurt, problematisch verloopt en/of wanneer ouder(s) vanwege hun persoonlijke strijd het belang van het kind uit het oog (dreigen te) verliezen.

Behoeftte aan informatie en ondersteuning bij het begeleiden van de kinderen bij de scheiding

Een klein deel van de respondenten geeft aan in deze fase behoefte te hebben gehad aan informatie en hulp bij het bespreken van de (gevolgen van) de scheiding met de kinderen. Vragen die men heeft hebben betrekking op hoe je op een goede manier over de scheiding praat met kinderen; wat je wel en niet vertelt, hoe je daarbij omgaat met je eigen emoties en het beeld dat je van je ex-partner en de situatie hebt.

Fase na de scheiding

12

Figuur 2: Fase na de scheiding

Herziening scheidingsconvenant

In het geval dat de situatie bij één van de twee ex-partners wijzigt worden de afspraken zoals in het scheidingsconvenant staan herzien. Dit doet zich voor wanneer bijvoorbeeld een van de ouders opnieuw gaat samenwonen en de nieuwe partner ook kinderen heeft. Zij willen dan de zorg voor de kinderen binnen het samengestelde gezin op elkaar afstemmen. Ook bij een verhuizing of het veranderen van baan moeten soms afspraken rondom financiën of de verdeling van zorg worden herzien wat voor onrust zorgt bij de betrokkenen.

Ook doet in enkele gevallen de situatie zich voor dat men het achteraf bezien niet eens is met de gemaakte (financiële) afspraken tijdens het traject bij de mediator en besluit men alsnog met behulp van een advocaat deze afspraken met oog op te toekomst te herzien.

Onderlinge samenwerking en communicatie

Meerdere mensen geven aan geen vertrouwen meer te hebben in hun ex-partner, wat het samenwerken erg moeilijk maakt. Kinderen worden in een deel van de gevallen een doorgeefluik van de ene ouder naar de andere ouder. In een enkel geval voelt men zich schuldig ten opzichte van de andere ouder over de scheiding en blijft men daardoor voor een deel voor de ex-partner zorgen vanuit het oogpunt dat dat in belang is voor de kinderen. Daarnaast geeft een deel van de respondenten aan het belang van een goede communicatie en samenwerking met hun ex in te zien alleen niet te weten hoe dit te realiseren.

Punten van conflict of discussie tussen beiden ouders die worden genoemd door de respondenten zijn:

- Het nemen van gezamenlijke beslissingen over de kinderen, waarvan het al dan niet inschakelen van hulp en ondersteuning een frequent genoemd twistpunt is.
- Bemoeienis en ongewenst contact zoeken in de periode dat de kinderen bij hem/haar zijn. De respondenten die dit aangeven benoemen dit als stalking en voelen zich bedreigd.
- Praktische uitvoering en naleving van de afspraken uit het convenant waaronder verdeling van kinderen in de vakantieperiodes en alimentatie en incidentele uitgaven voor de kinderen, hoewel sommige respondenten aangeven van dat laatste geen punt van strijd te willen maken.
- De, volgens enkele respondenten, beperkte betrokkenheid van de opvoeding van de ex-partner.

Omgaan met 'dat wat er aan de andere kant gebeurt'

Het merendeel van de respondenten geeft aan moeite te hebben met 'dat wat er aan de andere kant gebeurt'. Daarbij spelen verschillende dingen. Niet alleen heeft men moeite met het feit dat men weinig tot onvoldoende zicht heeft op wat er bij de andere ouder gebeurt, ook kunnen verschillende respondenten zich niet vinden in de wijze waarop het andere huishouden gevoerd wordt. Het gaat daarbij om diverse aspecten van de opvoeding zoals welke regels er gehanteerd worden tot wat er gegeten wordt door de kinderen. Men vindt het moeilijk om de andere ouder te vertrouwen met de zorg voor, en opvoeding van de kinderen.

Meermaals wordt in de, met de respondenten besproken, scheidingen een melding gedaan door een van de ouders bij Veilig Thuis met betrekking tot de veiligheid van de kinderen.

Een enkeling geeft aan dat, door slechte communicatie met de ex-partner, men het zicht op de kinderen grotendeels kan verliezen. Dit is helemaal een aandachtspunt als kinderen volwassen worden waardoor de ouders niet automatisch worden geïnformeerd door derden over de situatie van hun volwassen kind (bijv. door de school).

13

Nieuwe relatie(s)

In de gevallen waar de ex-partner een nieuwe relatie krijgt is dat voor een deel van de respondenten moeilijk te accepteren. Het is vaak te snel op de scheiding. Volgens de meeste respondenten waarvan de ex-partner een nieuwe relatie kreeg zette dit de onderlinge verhoudingen (al dan niet tijdelijk) op scherp. Niet zelden was er sprake van enige vorm van bemoeienis van een derde volwassene met de kinderen en de afspraken uit het scheidingsconvenant. In een enkel geval wordt zelfs de alimentatie stopgezet op aandringen van de nieuwe partner. Ook gaven enkele respondenten aan dat de komst van de nieuwe partner het moeilijker maakte afstand van de situatie te nemen omdat deze te veel verweven was met het leven van de kinderen.

Kenmerken periode na de scheiding

Voor het merendeel van de mensen treden na een scheiding op meerdere levensgebieden veranderingen op. Nieuwe woonlocatie, ineens (weer) gaan werken of méér uren moeten werken, door de zorg voor de kinderen niet meer 's avonds of in het weekend wegkunnen (invloed op sport, sociaal contact en het uitoefenen van hobby's), het verlies van contacten, het gemis van de kinderen voor een deel van de week enz. De periode na de scheiding kenmerkt zich door het accepteren van de scheiding, het vinden van een nieuwe balans en het omgaan met de nieuwe situatie. Vooral voor de respondenten die (grotendeels) alleen de zorg dragen voor hun kinderen vormt de balans tussen zorg- en opvoeding van de kinderen en zorgen voor het eigen welbevinden een grote uitdaging.

Zoektocht naar de juiste psychosociale hulp en ondersteuning

In deze fase zoekt het merendeel van de respondenten (opnieuw) psychosociale hulp en ondersteuning om met de scheiding en de veranderende situatie om te gaan. In sommige gevallen is er sprake van depressieve gevoelens, zoekt men hulp om de samenwerking met de andere ouder of de relatie met de kinderen te verbeteren of wil men werken aan het opvoedkundig klimaat binnen het gezin. De weg naar de juiste vorm van hulp is in meerdere gevallen niet gemakkelijk te vinden, zeker wanneer de hulp niet alleen gericht is op zichzelf maar tevens op de ex-partner of de kinderen. De hulpvraag wordt vaak voor het eerst bij de huisarts gesteld waarna men verwezen wordt naar de praktijkondersteuner, het Sociaal Team of de specialistische GGZ. In enkele gevallen vindt geen verwijzing, maar ook geen concrete hulp plaats, waarna men blijft zwemmen. Hierdoor vindt in sommige gevallen ook 'shopgedrag' plaats; er wordt bij verschillende hulpverleners aangeklopt.

Hulpvragen en ondersteuningsbehoeften

- Vragen rondom het verbeteren van de relatie met de eigen kind(eren)
- Hoe om te gaan met negatieve invloed die de ex-partner heeft op het kind/ de kinderen
- Hoe om te gaan met loyaliteitsproblemen kinderen
- Hulp bij het inrichten van de nieuwe situatie
- Ondersteuning bij de opvoeding (als je er alleen voor staat).

Zorgen om kinderen

Het merendeel van de respondenten maakt zich in deze periode (grote) zorgen om het welzijn van hun kinderen. Wisselmomenten die niet soepel verlopen, terugkerende conflictsituaties tussen beiden ouders, verandering van gezinssituaties en verandering van de wekelijkse structuur maken volgens de respondenten kinderen onrust en/of stress ervaren. Daarnaast kampen de kinderen volgens meerdere respondenten met loyaliteitsproblemen. Psychosociale problemen, al dan niet als gevolg van de scheiding, uiten zich thuis en/of op school. Deze problemen kunnen zich volgens de respondenten ook langere tijd na de scheiding voor het eerst voordoen.

14

Behoeftte aan onafhankelijk advies met betrekking tot het welzijn van de kinderen

Waar respondenten met zorgen om de kinderen het meeste tegenaan lopen, is dat ze het niet eens kunnen worden met hun ex-partner over het inzetten van hulp en ondersteuning voor hun kinderen. Daarbij gaat het zowel om het nut als noodzaak voor het inzetten van hulp als de vorm van hulp. Zij hebben behoefte aan onafhankelijk advies met betrekking tot het welzijn van het kind. Iemand die buiten de situatie staat en onafhankelijk inschatten óf er hulp nodig is, en zo ja, wat voor hulp.

Behoeftte aan iemand die in gesprek gaat met het kind, ook als ze daar zelf geen behoefte aan hebben

Daarnaast geven, volgens een deel van de respondenten, sommige kinderen aan geen behoefte te hebben aan hulp of ondersteuning terwijl ouders wel merken dat zij ergens mee worstelen. Respondenten hebben behoefte aan iemand die in gesprek gaat met het kind ook als ze daar zelf geen behoefte aan hebben. Dit geldt volgens een paar respondenten ook voor situaties waarbij de ouders een vorm van hulp krijgen gerelateerd aan samenwerking, communicatie en opvoeding na de scheiding maar waarbij de hulpverleners geen gesprek(ken) gevoerd hebben met de kinderen.

Tips van respondenten voor de fase na de scheiding

- Eens in de zoveel tijd afspraken over financiën samen herzien.
- Realiseer je dat ook een nieuwe partners een grote rol kunnen gaan spelen in het leven van de kinderen en begeleid de kinderen daarbij, zeker ook als die relatie weer eindigt.

Bevindingen die in meerdere fasen van toepassing zijn

Sociale steun

Het netwerk van familie en vrienden is voor meerdere respondenten erg belangrijk tijdens het scheidingsproces. Zij vinden in hun netwerk onder andere:

- Hulp bij praktische zaken rondom de scheiding (denk aan papierwerk, zoeken nieuwe woning, de verhuizing zelf)
- Tijdelijk verblijf na de breuk
- Een luisterend oor/ iemand waar ze hun verhaal bij kwijt kunnen
- Iemand die helpt bij het vinden van psychosociale ondersteuning
- Afleiding
- Opvang voor de kinderen waardoor ze ruimte hebben om zaken te regelen en/of te ontspannen.

Er zijn ook enkele respondenten die een (zeer) beperkt sociaal netwerk hebben. Zij geven aan dat dit netwerk gedurende de relatie is afgebrokkeld als gevolg van de gedragingen van hun ex-partner. Zij lijken eerder een hulpverlener op te zoeken voor (praktische) steun.

Behoeftte aan lotgenoten contact

Een aantal respondenten geven aan behoefte te hebben aan contact met anderen in een vergelijkbare situatie. Genoemd wordt het delen van ervaringen, (h)erkenning en het uitwisselen van tips en het vinden van gelijkgestemden. Opgemerkt wordt door een enkeling dat men niet in problemen moet blijven hangen. Als suggestie wordt ook therapeutisch sporten meegegeven.

Zorg- en hulpverlening

Knelpunten in de zorg- en hulpverlening

Er bestaat in meerdere gevallen onduidelijkheid over wat men kan verwachten van het in gang zetten van de hulpverlening zelf. Het gaat daarbij om onduidelijkheid over de doorlooptijd, wachttijden etc. Vooraf is het niet duidelijk wanneer de hulp van start kan gaan.

15

Een deel van de deelnemers geeft aan dat eigen initiatief erg belangrijk is bij het verkrijgen van hulp. Men moet er veel zelf achteraan zitten door te bellen en navraag te doen of er vervolgstappen worden ondernomen. Het roept de vraag op wie zich verantwoordelijk voelt voor het in gang zetten van de juiste hulp.

Benadering hulpverleners

Een aantal deelnemers is niet tevreden over de benadering van hulpverleners. Zij noemen dat ze zich niet erkend of gehoord voelen, dat sommige hulpverleners te emotioneel betrokken zijn of benoemen partijdigheid van hulpverleners. Met name dat laatste speelt een rol in het stopzetten van de hulpverlening of de wisseling van zorgverleners waaronder de huisarts. Het valt op dat een deel van de respondenten gedurende de scheiding van huisarts is veranderd.

De Covid-19 pandemie heeft volgens sommigen de communicatie met hulpverleners moeizamer gemaakt doordat er geen face2face contact plaatsvond.

Drempels

Meerdere respondenten ervaren drempels om hulp te zoeken waaronder:

- Angst voor de gevolgen voor zichzelf of voor het kind
- Geen ruimte in hoofd & tijd voor hulp
- Problemen leg je niet zomaar elders neer, eerst zelf oplossen
- Onbekendheid met het hulpverleningsaanbod en/of de weg ernaar toe
- Financiële drempels.

Daarnaast geven enkele respondenten aan dat zij drempels ervaren om de hulpverleners 'alles' te vertellen. Hierbij spelen de volgende afwegingen een rol:

- De vraag of het beter is voor het kind om informatie juist wel of juist niet te delen
- De vraag of je wel of niet geloofd wordt
- De vraag aan wiens kant de hulpverlener staat.

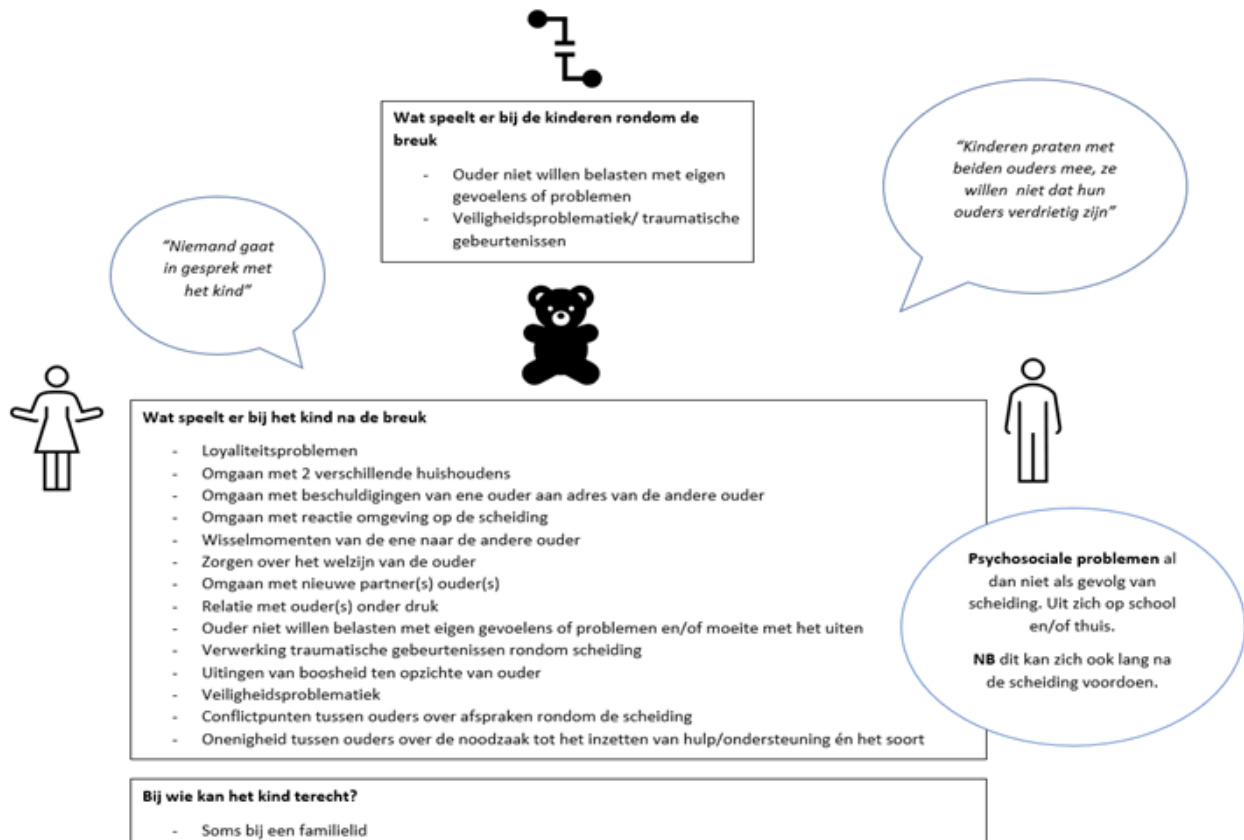
Invloed scheiding: stress, slaap, bewegen etc.

Stress, piekeren en slaapproblemen worden door meerdere respondenten genoemd als gevolg van de scheiding, met name in de fase rond de breuk en de scheiding zelf. Een enkeling geeft aan in deze fase bewust meer te zijn gaan bewegen om fysiek en mentaal fit te blijven.

Toekomstvragen

Een aantal respondenten heeft vragen over wat er o.a. op financieel gebied gebeurt als de kinderen volwassen worden.

Invloed van de scheiding op het kind

Zoals in de verschillende fasen beschreven geven meerdere respondenten aan op enig moment zorgen te hebben over het mentale welbevinden van hun kinderen. Een neutraal persoon waar het kind terecht kan wordt gemist. Ook als het kind zelf aangeeft daar geen behoefte aan te hebben.

In bovenstaand overzicht staat beschreven wat er in de verschillende fasen bij de kinderen speelt volgens de respondenten. Het valt op dat meerdere respondenten, met name rond de breuk en de fase van scheiding moeite hebben om aan te geven hoe het toen met de kinderen ging. Ook vinden zij het moeilijk om aan te geven bij wie hun kinderen terecht konden om over de scheiding te praten of met problemen rondom de scheiding. Een enkeling benoemt dat de kinderen bij een familielid terecht konden.

Conclusies en aanbevelingen

Een scheiding is een emotioneel en kwetsbaar proces voor gezinnen. Onder andere door de (gezamenlijke) zorg voor een kind kunnen ook jaren na de scheiding problemen en/of nieuwe vraagstukken rondom de scheiding ontstaan.

In de periode van scheiding lijkt er een grote behoefte te zijn aan concrete handvatten (bijvoorbeeld in de vorm van een checklist) waar mensen zicht aan vast kunnen houden. Daarnaast bestaat er veel onduidelijkheid over bij wie men terecht kan wanneer er sprake is van een hulp- of ondersteuningsbehoefte. Een informatiepunt waar men laagdrempelig terecht kan voor vragen rondom de scheiding is gewenst.

Aanbeveling is om op bovenstaande punten met professionals en ervaringsdeskundigen in het veld verder uit te werken op welke wijze er beter gecommuniceerd kan worden over beschikbare ondersteuning en/of hoe er tegemoet gekomen kan worden aan laagdrempelig contact met een vrijwilliger of professional rondom scheidingsvraagstukken. Niet alleen de doelgroep zelf dient goed op de hoogte te zijn van de beschikbare ondersteuning, maar juist ook zorgverleners zoals de huisarts of andere professionals zoals een leerkracht op school die soms de eerste zijn die een signaal over een scheiding binnen krijgen.

Met betrekking tot zorgen en opvoeding van kinderen zijn er een aantal duidelijke behoeften vanuit de ouders te noemen. Ten eerste gaat het om informatie en ondersteuning bij het begeleiden van kinderen bij de scheiding zelf, het begeleiden van het kind bij het leven in twee huishoudens en algemene opvoedondersteuning. Lotgenotencontact, eventueel onder begeleiding van een professional kan voor sommige ouders een prettige manier zijn om kennis en vaardigheden te leren. Zeker degenen die geen klankbord vinden binnen hun eigen netwerk. Ook wordt door de ouders de behoefte geuit om een onafhankelijk advies in te kunnen winnen over nut en noodzaak voor het inzetten van hulp voor het kind wanneer men zich zorgen maakt over het mentaal welbevinden van het kind. Daarnaast wordt er voor het kind een neutraal persoon gemist met wie het kind over de scheiding en problemen rondom de scheiding kan praten. Dit is in lijn met de activiteiten rondom het Steunfiguur Kind die reeds door het landelijke programma Scheiden zonder Schade zijn ingezet. Vanuit dit programma is onder andere een [handreiking](#) ontwikkeld voor de inzet van een steunfiguur. Doordat we in de eerste fase van scheiding concluderen dat het voor veel ouders overleven is met weinig ruimte voor de eigen emotionele toestand en mentaal welbevinden van het kind, willen we het belang van een dergelijk figuur waarbij het kind met emoties, zorgen en vragen terecht kan benadrukken.

17

In de visualisaties van de verschillende fasen van de scheiding zien we dat er veel verschillende professionals bij een scheiding betrokken kunnen zijn. Onderlinge afstemming en samenwerking zodat de hulpvragen zowel tijdig gesignaleerd en op de juiste plek terecht komen is daarin essentieel.

Er bestaan voor kinderen, volwassenen en gezinnen interventies, aanpakken (waaronder ook voorbeelden van fysieke en online scheidingsloketten of informatiepleinen) gericht op (omgaan met) een scheiding. Alvorens iets nieuws op te zetten verdient het dan ook de aanbeveling om goed te kijken wat er al regionaal en landelijk beschikbaar is en daarop voort te bouwen en op aan te sluiten. In bijlage 3 staan een aantal links naar dergelijke voorbeelden en ontwikkeltrajecten genoemd.

In dit onderzoek zijn geen gesprekken gevoerd met kinderen om zicht te krijgen op hun ervaringen en behoeften rondom de scheiding van hun ouders. Bij de ontwikkeling van aanbod en/of interventies gericht op kinderen en jongeren in een scheidings situatie is het aan te raden om ervaringsdeskundigen te betrekken in het ontwikkelen hiervan.

Dit onderzoek richt zich op de ervaringen van ouders met thuiswonende kinderen die zich in een (complexe) scheidingssituatie bevinden of deze hebben meegemaakt. De focus hiervan lag op de relatie, de scheiding zelf en de fase na de scheiding. Preventie van relatieproblemen en/of relatievaardigheden zijn hierin niet meegenomen. Ook dáár liggen kansen om inwoners vaardiger te maken in het aangaan en onderhouden van harmonieuze relaties met anderen. Denk aan relatievaardigheidslessen op school en voorbereiding op toekomstige ouderschap.

Slotwoord

Graag bedanken we alle respondenten voor hun openheid om deze vaak emotionele ervaringen met ons te delen. We hebben gezien dat alle respondenten het beste met hun kinderen voor hebben en om deze reden hun verhaal ook graag met ons wilden delen. Zij hopen dat door hun verhaal te delen partijen in de gemeenten kunnen inspelen op de door hen genoemde knelpunten en behoeften. Animo zal zich hiervoor de komende tijd voor in gaan spannen. Tot slot bedanken we team maatschappelijk werk van Surplus voor de werving van deelnemers aan het onderzoek.

Bijlage 1 Toestemmingsformulier

Meedoen aan een onderzoek naar knelpunten en behoeften bij scheiden?

Beste meneer of mevrouw,

Een aantal weken geleden heeft Cécile Koenen u benaderd in verband met een onderzoek in Oosterhout, waarin verschillende professionals samenwerken om ouders en kinderen beter te ondersteunen bij een (dreigende) scheiding. Deze partijen willen graag goede ondersteuning bieden aan inwoners. Zij weten alleen nog onvoldoende welke knelpunten en behoeften mensen in Oosterhout ervaren op dit gebied. Daarom start dit onderzoek. In dit onderzoek willen we leren van de ervaringen van ouders die zelf te maken hebben (gehad) met een scheiding. Een onderzoeker van de GGD West-Brabant onderzoekt dit samen met een medewerker van Animo. Animo is een samenwerkingsverband tussen Amphia, Zorroo, Surplus, GGD West-Brabant en gemeente Oosterhout. Zie ook: www.animo-oosterhout.nl

Wilt u aan dit onderzoek meedoen?

Meedoen aan het onderzoek betekent deelname aan een gesprek met de onderzoeker en een medewerker van Animo. U bent vrij om wel of niet mee te doen. U kunt er op elk moment in het onderzoek nog voor kiezen om te stoppen, zonder daar een reden voor op te geven. Uw keuze heeft geen gevolgen voor hulp die u of uw gezinsleden ontvangen.

Een gesprek met u

Een onderzoeker van de GGD West-Brabant praat met u individueel over de gebeurtenissen rond uw scheiding en de hulp die u hierbij kreeg. Samen brengen we in kaart op welke momenten en op welke gebieden u en uw kind(eren) informatie, hulp of ondersteuning kregen en van wie (professionals of naasten).

19

Het gesprek gaat onder andere over:

- Hoe u en uw kind(eren) de informatie, hulp en ondersteuning ervaren hebben
- Wat uw verwachting was van de informatie, hulp en ondersteuning voor u en uw kind(eren)
- Wat u gemist heeft in de informatie, hulp en ondersteuning voor u en uw kind(eren)

Het gesprek is online, bij u thuis of op een andere plek. We kijken hierbij naar wat u het fijnste vindt. Het gesprek duurt ongeveer 1,5 uur. Na het gesprek stuurt de onderzoeker u ook een kort verslag van het gesprek. De onderzoeker maakt een geluidsopname van het gesprek. De onderzoeker gebruikt die voor het maken van het verslag.

Wie heeft er toegang tot uw gegevens?

De onderzoeker en de medewerkers van Animo hebben toegang tot het verslag van uw gesprek.

Wat doen we met uw gegevens?

De onderzoekers gebruiken de gegevens zonder uw naam, de naam van uw kind(eren) en adres. We doen dit voor alle personen die meedoen. Met deze gegevens onderzoeken we hoe de informatie, hulp en ondersteuning voor ouders en kinderen die te maken hebben met een scheiding beter kan. Dit schrijft de onderzoeker in een onderzoeksverslag waarin de gegevens van u en uw kind onherkenbaar zijn. Deze resultaten worden gedeeld tijdens een ontwikkeldag waarin professionals samen met inwoners met elkaar gaan werken aan de verbetering van de hulp. Wij laten u graag weten wat er uit het onderzoek gekomen is. De onderzoekers bewaren uw gegevens niet meer dan 1 jaar na het onderzoek. Het onderzoek duurt tot eind 2021.

De GGD West-Brabant zorgt dat uw gegevens en die van uw kind zorgvuldig gebruikt worden volgens de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming). Een Functionaris Gegevensbescherming (FG) let hierop. U heeft het recht om uw persoonsgegevens en die van uw kind in te zien, te corrigeren, te verwijderen of bezwaar te maken tegen de verwerking van de persoonsgegevens. Voor meer informatie zie: www.ggdwb.nl/privacy

Heeft u vragen?

Bij vragen over dit onderzoek kunt u bellen of mailen met:

Caroline Kruyt – onderzoeker GGD West-Brabant

Telefoon: 06 – 580 84 520

Email: c.kruyt@ggdwestbrabant.nl

Eugenie Botden – medewerker Animo

Telefoon: 06 - 1350 8192

Email: e.botden@ggdwestbrabant.nl

Ook als u klachten heeft over het onderzoek, dan kunt u dit met hen bespreken.

Toestemming

Als u meedoet aan het onderzoek vragen we u voorafgaand aan het interview een formulier voor toestemming te tekenen.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

Met vriendelijke groeten,

20

Caroline Kruyt (GGD West-Brabant), Eugenie Botden (Animo) en Jasper Ensing (Animo)

Breda, september 2021

Formulier voor toestemming: Onderzoek naar knelpunten en behoeften van ouders en kinderen bij scheiden in Oosterhout

Deelnemer

- Ik heb de uitleg van het onderzoek gelezen.
- Ik kon extra vragen stellen. Mijn vragen zijn beantwoord.
- Ik had genoeg tijd om te beslissen of ik meedoe.
- Ik weet dat meedoen helemaal vrijwillig is.
- Ik weet dat ik op ieder moment van het onderzoek kan beslissen om toch niet mee te doen, zonder dat dit gevolgen heeft. Daarvoor hoef ik geen reden op te geven.
- Ik weet dat de betrokken onderzoeker en medewerkers van Animo mijn gegevens kunnen zien.
- Ik weet dat mijn gegevens maximaal 1 jaar na het onderzoek worden bewaard.
- Ik weet dat ik het recht heb mijn persoonsgegevens in te zien, te corrigeren, te verwijderen of bezwaar te maken tegen verwerking van de persoonsgegevens. Voor meer informatie: www.ggdwb.nl/privacy
- Ik geef toestemming om de informatie van het onderzoek te verwerken in een rapport en een presentatie, zonder mijn naam te gebruiken.
- Ik wil meedoen aan dit onderzoek.

Naam deelnemer

.....

E-mailadres deelnemer

.....

Telefoonnummer deelnemer

.....

Datum

.....

Handtekening deelnemer

.....

Bijlage 2 Topiclijst

Topiclijst: Knelpunten en behoeften van inwoners bij (het voorkomen van) complexe echtscheidingen in Oosterhout

Duur interview: 1.5 uur

Doel: Inzicht krijgen in knelpunten en behoeften van ouders met thuiswonende kinderen op het gebied van (het voorkomen van) complexe echtscheidingen.

- Kennis, houding en gedrag ten aanzien van (het voorkomen van) scheidingen, hulporganisaties en informatiebronnen hieromtrent.
- We brengen in kaart:
  - ◇ Van welke informatie- en hulp hebben gezinsleden gebruik gemaakt
  - ◇ Op welke wijze zijn gezinsleden bij deze hulp/ondersteuning terecht gekomen
    - Hoe zijn gezinsleden hiermee in aanraking gekomen / er op geattendeerd?
  - ◇ Welke drempels en/of drijfveren hadden gezinsleden om hulp te zoeken of te accepteren
  - ◇ Welke vrijwilligers/professionals/naasten waren betrokken bij het (toeleiden naar) informatie- en hulpaanbod?
  - ◇ Hoe hebben gezinsleden deze informatie en hulp ervaren (voldeed de informatie en hulp aan de verwachtingen)
  - ◇ Welke hulp en informatie hebben gezinsleden gemist (behoeften). Hierbij wordt ook specifiek naar het vóórkomen van scheidingen gevraagd.
  - ◇ Op welke wijze zou de doelgroep zelf en/of met hulp van naasten of professionals in kunnen spelen op eigen behoeften en/of hulpvragen en die van hun kinderen?
    - Hoe kan er meer aandacht zijn voor de rol en positie van kinderen in een scheidings situatie?

22

Beoogde output

- Aanknopingspunten weergeven ter verbetering van de (preventieve) aanpak van (complexe) echtscheidingsproblematiek in de gemeente Oosterhout.

NB: in de vragen staat steeds 'uw gezin'. Dit is zo weergegeven omdat we nadrukkelijk ook oog willen hebben voor de ondersteuning(sbehoeften) van de kinderen. In het uitvragen zullen we op meerdere themagebieden specifiek naar het kind/de kinderen vragen.

Gespreksleidraad:

Welkom en introductie

- Voorstellen onderzoeker
- Doornemen informatiebrief: onderzoek toelichten (alle onderdelen van de informatiebrief).
- Toestemming vragen en laten tekenen

Start interview

- **Uitleg interview:** in het interview gaat het om de gebeurtenissen rond uw scheiding en de hulp die u hierbij kreeg. Samen brengen we in kaart op welke momenten en op welke gebieden u en uw kind(eren) informatie, hulp of ondersteuning kregen en van wie (professionals of naasten). Uw ervaring staat daarbij centraal. Het doel is dat verschillende organisaties, professionals en de gemeente hiervan kunnen leren om anderen in eenzelfde situatie in de toekomst beter te kunnen helpen. Daar ligt ook de focus van het gesprek. Er zijn geen goede of foute antwoorden.
- **Akkoord vragen opname interview.**

We voeren het gesprek aan de hand van kaartjes met daarop themagebieden die bij uw scheiding een rol speelden. Aan de hand van de kaartjes brengen we uw ervaringen met hulp- ondersteuning in kaart. Hiervoor gebruiken we een flip-over met een tijdlijn erop. Als er dingen zijn waar u liever niet over praat, of als u even wil stoppen dan kunt u dat aangeven zonder een reden te noemen.

Vragenlijst

Openingsvraag: Kunt u wat over uzelf vertellen? Wat doet u in het dagelijks leven?

Graag krijgen we wat meer inzicht in uw verhaal, voordat we heel specifiek op de themagebieden in gaan.

Kunt u vertellen hoe u gezinssituatie er op dit moment uit ziet?

- Wel/geen relatie? Samenwonend of...?
- Kinderen, leeftijd (waar wonend?)
- Hoe ziet het leven van uw kind/kinderen uit op dit moment?
  - School, sport, verenigingen?
- Hoe is het contact tussen de kind(eren) en de ex-partner? (hoevaak/momenten)?

Tijdlijn:

- Wanneer is de scheiding begonnen? Beginpunt?
- En wat zijn in de tijd de belangrijkste gebeurtenissen in het gezin geweest rondom de scheiding?

Themagebieden

Praktisch (kwaliteit van leven/dagelijks functioneren)	Mentale gezondheid / meedoen	Relationeel	Lichamelijke gezondheid	Opvoeden / zorg kinderen
Geld/alimentatie	Geestelijke gezondheid	Onderlinge communicatie	Slapen	Ouderschapsplan
Wonen/huisvesting	Sociaal contact/ steun	Samenwerking als ouders	Alcohol, drugs, verslaving	Stiefouderschap
Rechtbank / juridische vragen	Emotionele ondersteuning	Omgangsregeling	Voeding en beweging	Opvoeding
Werk	Omgaan met verandering			(psychosociale) zorg kinderen
Rechten en plichten				School/studie kinderen
Belastingen/toeslagen				

23

Kunt u uit de themakaartjes de kaartjes halen van gebieden **waar u informatie of hulp bij heeft gekregen?** Die hulp kan uit verschillende hoeken komen (naasten, vrijwilligers, professionals).

Met welk kaartje wilt u beginnen?

Per levensgebied uitvragen:

- Kunt u vertellen wat er speelde op dit gebied voor uw gezin?
- Welke informatie of hulp kreeg uw gezin hierbij?
- Door wie werd deze informatie of hulp aangeboden/gegeven?
- Hoe kwam uw gezin terecht bij deze informatie of hulp?
  - Hoe is uw gezin hiermee in aanraking gekomen?
  - Hoe is uw gezin hierop geattendeerd?
  - Hoe heeft uw gezin hiernaar gezocht?
  - Hoe heeft uw gezin de hulp gekozen (bij meer aanbod) en waarop was die keuze gebaseerd?
- Wat maakte dat u hulp zocht of hulp accepteerde?
- Heeft u drempels ervaren om hulp te zoeken of te accepteren?

- Zo ja, wat heeft u over de drempel geholpen (wie of wat?)
- Hoe heeft uw gezind de informatie en/of hulp ervaren?
- Welke behoeften had uw gezin nog meer op dit gebied?
  - Heeft u iets gemist?
- Op welke wijze had uw gezin zelf en/of met hulp van naasten of professionals in kunnen spelen op eigen behoeften en/of hulpvragen en die van hun kinderen?
  - Hoe kan er meer aandacht zijn voor de rol en positie van kinderen in een scheidingssituatie?

We hebben het nu gehad over de thema's waarbij uw gezin hulp heeft gekregen: zijn er ook nog themagebieden die we nog niet besproken hebben **waar u zich wel zorgen over heeft gemaakt of waar u informatie of hulp bij had willen krijgen?**

- Kunt u vertellen wat er speelde op dit gebied voor uw gezin?
- Welke zorgen had u?
- Waar had u informatie over of hulp bij willen krijgen?
  - Doorvragen om te concretiseren.
- En van wie?
- Heeft u gezocht naar informatie of hulp op dit gebied en hoe?
- Waarom niet gevonden/geaccepteerd en/of geen hulp gezocht?
  - Drempels?
  - Drijfveren om hulp te zoeken?
- Op welke wijze had uw gezin zelf en/of met hulp van naasten of professionals in kunnen spelen op eigen behoeften en/of hulpvragen **en die van hun kinderen?**

Afsluitende vragen

- Als we zo naar de flip over vellen kijken, hoe zou er dan meer aandacht kunnen zijn voor de rol en de positie van een kind / van kinderen in een echtscheidingssituatie?
- Als u tips zou kunnen geven aan een ander gezin in eenzelfde situatie, wat zouden die tips dan zijn?
- En welke tips heeft u voor professionals en voor de gemeente om gezinnen beter te kunnen ondersteunen?

Bijlage 3 Landelijke en regionale informatie en voorbeelden

Hieronder staan een aantal links naar nuttige informatiebronnen, overzichten van aanpakken en interventies met betrekking tot scheidingen en de gevolgen daarvan voor gezinnen. Deze lijst is bedoeld om globaal inzicht te geven in wat er landelijk en regionaal ontwikkeld wordt en is niet bedoeld als totaal overzicht.

Producten, regiolabs, resultaten e.d. van het programma Scheiden zonder Schade: [Ouderschap en scheiding | Scheiden of uit elkaar gaan | Rijksoverheid.nl](#)

Dossier Scheiding van het NJi: [Scheiding | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#) en meer specifiek [preventieve programma's](#) voor kinderen van gescheiden ouders.

In de richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen worden gevolgen, interventies en mogelijkheden voor samenwerking behandeld. Zie [Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen - Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming](#)

Diverse regionale kennisplatforms bieden nuttige overzichten en informatie waaronder:

- KEES is hét kennisplatform Kind En (Echt)Scheiding in Nederland. KEES ontsluit en deelt informatie en ontwikkelt instrumenten voor het taxeren van scheidingssituaties en het toeleiden naar passende hulp. [Home - Kees \(platformkees.nl\)](#). Platform KEES ontwikkelde een [overzicht](#) van hulpaanbod.
- [Over ons - Als je uit elkaar gaat](#)
- <https://www.kenniscentrumkindenscheiding.nl/>

Initiatief uit de regio West-Brabant Oost

- -Samen uit elkaar: [Hulp bij scheiding | Vrijwillig & Co \(vrijwilligenco.nl\)](#)